

מסכת עבודה זרה דף ס"ב

פרק חמישי 'השוכר את הפועל'

משנה

שכר מסיוע ביין נסך

עובד כוכבים ששכר ישראל לעשות עמו מלאכה ביין שנתנסך לעבודת כוכבים, כגון להריקו מכלי אל כלי, או להעביר חבית ממקום למקום, שכרו אסור. ואם הישראל עושה לגוי מלאכה אחרת, אף על פי שאמר לו 'העבר לי חבית של יין נסך ממקום למקום' שכרו מותר. גוי ששכר חמור מישראל להביא עליו יין נסך, השכר אסור. ואם שכר לישוב עליו, אף על פי שהעובד כוכבים נושא עמו את יינו, השכר מותר.

גמרא

טעם האיסור בשכר המסייע
ביין נסך

מבררת הגמרא מדוע שכרו אסור, אם משום שהיין נסך אסור בהנאה ולכן גם שכרו אסור בהנאה, הרי ערלה וכלאי הכרם שאסורים בהנאה, ושנינו מכרן וקידש בדמיהן מקודשת. ואם שם התירו הנאה בדמיהם כל שכן ששכר פעולתו מותר? עונה הגמרא, שהואיל ומזמן שהיין נתנסך דמיו נתפסו כעבודת כוכבים והם אסורים בהנאה, גם שכר פעולתו נאסר. שואלת הגמרא, והרי שביעית שתופסת את דמיה, ושנינו במשנה, האומר לפועל 'קח דינר זה ולקוט לי שוויו ירק היום', שכרו קדוש בקדושת שביעית ואסור לשהותו אחר זמן הביעור. ואם אמר לו 'לקוט לי ירק היום' מותר הואיל והוא לשון של שכירות ולא לשון מכר, ולא חל על הדמים קדושת שביעית? אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן, אף שמעיקר הדין השכר מותר כמו שמצינו בדיני שביעית, חכמים קנסו לאסור שכר פעולה של שני דברים 1. חמרים, 2. יין נסך.

שכר המסייע בפירות שביעית

ומבאר הגמרא, את הדברים שגזרו איסור הנאה על שכרם. הגזירה ביין נסך היא כמו ששנינו במשנה, ששכרו של ישראל העושה מלאכה לגוי ביין נסך אסור. והגזירה בחמרים היא כפי ששנינו בברייתא, החמרים שהיו עושין

מלאכה בפירות שביעית, שכרן שביעית. ומבררת הגמרא מה הכוונה 'שכרן שביעית'? אם נאמר שנותנים להם את שכרם מפירות השביעית, נמצא שפורע חובו מפירות שביעית. והתורה אמרה: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" ולא לסחורה³²²? אלא שחל על שכרם קדושת שביעית, ואסור לשהותו אחר זמן הביעור. שואלת הגמרא, והרי לא חל על שכרם קדושת שביעית, ששנינו במשנה, האומר לפועל 'הילך דינר זה ולקוט לי ירק היום' שכרו מותר, 'לקוט לי ירק בו היום' שכרו אסור? אמר אביי, באמת נותנים להם שכר מפירות שביעית, ואין להקשות שאסור לסחור בפירות שביעית, כיון שמדובר שנתן לו בהיתר כמתנת חנם. וכן שנינו במשנה לגבי מעשר שני, לא יאמר אדם לחבירו 'העלה לי פירות הללו לירושלים בכדי שתטול שם חלק בהם' שהרי אסור לפרוע חובו ממעשר שני³²³. אבל יכול לומר לו 'העלם לאוכלם ולשתותם בירושלים', ונותנין זה לזה מתנה של חנם. רבא אמר, באמת חל על שכרם קדושת שביעית. ומה שבפועל מצינו שיכול לתת לו בשכרו, שמשום ששכרו מועט לא קנסוהו חכמים. אבל בחמרין ששכרם מרובה קנסו חכמים. וכן מה שמשנתנו אסרה את שכרו של הפועל אף שאין שכרו מרובה, משום החומרה שביין נסך.

שכר המסייע ב'סתם יינם' הסתפקו חכמי הישיבה, גוי ששכר יהדי לעשות עמו בסתם יינן שלא התנסך בודאי לע"ז, האם שכרו אסור משום חומרת האיסור שב'יין נסך'. או שכיון וחלוק מיין נסך לעניין טומאה, שייך נסך מטמא טומאה חמורה, וסתם יינם אסור בהנאה ומטמא טומאת משקין ברביעית, הקלו אף לעניין שכרו³²⁴? ומביאה הגמרא ראייה ממעשה באדם אחד שהשכיר ספינתו לסתם יינן, ונתנו לו בשכרו חיטים. ושאל את רב חסדא מה הדין? ואמר לו, שילך וישרוף ויקבור את החיטים בבית הקברות. ומכאן יש ראייה, שגם

322 אומר רבינו יצחק שהסחורה האסורה בפירות שביעית היינו לקנות הרבה ביחד להוליך ממקום הזול למקום היקר. וכן פורע חובו מפירות שביעית שזה משתכר בפירות שביעית ולא נקרא 'לאכלה'. אבל אם הוא לוקט למכור על יד לקנות בו דבר אכילה, אין דבר זו סחורה. תוס'.

323 נראה לפרש שכל מקום שמצינו היתר ליקח ממנו שום דבר היינו להיות מעות בקדושת מעשר ביד הלוקח כמו גבי שביעית. תוס'.

324 לכתחלה ודאי אסור להשתכר בסתם יינם והסתפקו האם השכר מותר בדיעבד או לא. תוס'.

שכר של 'סתם יינם' נאסר בהנאה. שואלת הגמרא, ומדוע לא אמר לו שיפזרם כמות שהם, ולמה לו לשרפם? עונה הגמרא שבפיזור יכולים לבוא לידי תקלה שיאכלום. שואלת הגמרא, ומדוע שלא ישרפו ויפזרו? עונה הגמרא, שיש חשש שמי שימצא את האפר יזבל בזה את שדהו. שואלת הגמרא, ושיקברו בלא לשורפו, שהרי שנינו אחד אבן שנסקל בה, ואחד עץ שנתלה עליו, ואחד סייף שנהרג בו, ואחד סודר שנחנק בו, כולם נקברים עמו. הרי שאף שהעף יש בו איסור הנאה קוברו עמו בעינו, ולא חוששים לתקלה? עונה הגמרא, שם התירו מפני שנקבר בבית הקברות המתוקנים בבית דין, ומוכח מזה שהדבר שייך להרוגי בית דין ולא ישתמשו בזה. אבל כאן אסרו שמא ימצא אדם ויאמר שגנב הטמין וקברו כאן.

פרעון בשמינית על פירות שביעית
 החכמים מבית מדרשו של רבי ינאי, לוו פירות שביעית מעניים קודם זמן הביעור, ופרעו להם בשמינית את הכסף שהוא חליפי פירות שביעית אחר הביעור. באו לפני רבי יוחנן, אמר להם, כדין הם עושים³²⁵. כיון שבאותה השעה שפורעים הפירות לא היו בעין, לא נחשב שחל עליהם קדושת כחליפי פירות שביעית. והוסיף ואמר, שאותו הדין מצינו לגבי הנותן טלה כאתנן שניתן כתשלום לזנות האסור למזבח. שאם אדם בא בזנות, ואחר כך נתן לה טלה באתננה, מותר להקרבה, הואיל ולא נתן לה בשעת ביאה, וכן שנינו בברייתא, נתן לה ולא בא עליה, או שבא עליה ולא נתן לה, אתננה מותר. ולכאורה אם נתן לה ולא בא עליה, הדבר פשוט שהטלה מותר למזבח, שנחשב למתנה בעלמא? ועוד קשה, מה שאמרה הברייתא 'בא עליה ולא נתן לה', אם לא נתן לה מה נאסר? אלא אומרת הגמרא, שכך נאמר, נתן לה ולא בא עליה עכשיו אלא לאחר זמן, או שבא עליה ולא נתן לה עכשיו אלא לאחר זמן, אתננה מותר.

325 מכאן דקדק הרב רבי אלחנן הלכה למעשה שאם יש ביד ישראל יין נסך ועבודת כוכבים ודברים האסורים ומכרן לעובד כוכבים בהקפה ומכרם העובד כוכבים לאחר קודם שיתן לזה הישראל הדמים שהדמים מותרין בדיעבד. ואע"פ שהאיסור עדיין ישנו בעולם. ועוד הוסיף רבינו יצחק שאפי' לא מכרם העובד כוכבים אלא כיון שמשכסם אצלו קודם שיתן הדמים שכך למדנו (לקמן עא). משיכת עובד כוכבים קונה והוי כמו בא עליה ואח"כ נתן דאתננה מותר, כיון שלא היה ברשותה בשעת הביאה. וכן כאן לא היתה עבודת כוכבים ברשותו בשעת פריעת המעות. תוס'.

326 ואע"ג שעל מנת ביאה נתן לה, כיון שלפני הביאה נתן אינו נחשב לשכר ביאה. רש"י.